

Андрій ЗВАГОЛЬСЬКИЙ
аспірант кафедри адміністративного
права і процесу Дніпровського
державного університету
внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна)

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПОЛІЦІЇ

В умовах ведення активних дискусій про роль та ефективність громадянського суспільства, про необхідність відкритості публічних органів влади, своєчасне інформування важливих рішень на перший план виступає необхідність залучення населення до співпраці та формування партнерських відносин між суспільством та працівниками Національної поліції України. Це забезпечує не тільки підвищення ефективності їхньої роботи, а й сприяє створенню довіри та зміцненню відносин між поліцією та громадянами.

У сучасних умовах головним підходом представників правоохоронних органів у відносинах із громадськістю виступає концепція суспільно орієнтованої діяльності поліції. Поняття «community policing» можна позначити як визнання та схвалення ролі суспільства у наданні впливу на філософію управлінської діяльності поліції.

У державах Європи взаємодія органів поліції з органами місцевого самоврядування протягом останніх років є одним з найважливіших напрямів забезпечення громадського порядку, громадської безпеки та попередження правопорушень. Необхідність подібної взаємодії обумовлюється низкою факторів. Органи місцевого самоврядування – найбільш наближені до громадянина органи публічної влади, відповідно, саме вони найбільш оперативно та повно реагують на потреби громади, в тому числі у правоохоронній сфері [1, с. 35].

У різних країнах були вироблені різні підходи до організації взаємодії між органами місцевого самоврядування та підрозділами поліції. Такі відмінності зумовлюються особливостями державного устрою, історичними умовами формування органів місцевого самоврядування та функціонування поліції тощо. З метою розробки проєктів на рівні місцевих громад доцільним є застосування британського досвіду партнерства у громаді для залучення представників органів місцевого самоврядування і громадських організацій. Відповідно до Акта про реформу поліції та соціальну відповідальність 2011 р. замість територіальних поліцейських управлінь, які до цього здійснювали загальне керівництво та нагляд за кожним з територіальних підрозділів поліції, була запроваджена посада комісара з питань поліції та злочинності [2]. Окрім комісій з питань поліції та злочинності, взаємодія комісара з питань поліції та злочинності з органами місцевого самоврядування здійснюється і в рамках партнерства громади заради безпеки (Community Safety Partnership). До нього зазвичай долучаються місцеві ради, установи охорони здоров'я, пожежні служби, служби пробації, поліції [3].

Серед останніх тенденцій взаємин суспільства та поліції за кордоном чітко простежується той факт, що поліція спирається на підтримку суспільства досить давно. Це необхідно для отримання інформації в цілому, а також сприяє як запобіганню злочинам, так і їх розслідуванню. Слід зазначити, що у законодавстві Європейського Союзу головною метою громадського контролю є забезпечення демократії. Ці аспекти відображені у відповідних законах [4].

Так, стан громадського контролю у США можна охарактеризувати як прозорість функціонування держави, підзвітність органів державної влади та участь громадян в управлінні.

З 1993 р. у США застосовується «аудиторська модель» цивільного нагляду над поліцією. Так, до спеціальної ради з постійним штатом входять експерти, які мають широкі повноваження щодо ведення аудиту та моніторингу діяльності департаменту шерифа. Результатом цього стало зниження кількості позовів проти департаменту, а відповідно, зменшення сум грошових виплат як компенсації позивачам.

Загалом аудит правоохоронних органів – традиційний інструмент контролю громадян за дотриманням законів поліцією та адміністрацією за кордоном. Не обмежуючись адміністративним контролем, аудит відіграє важливу роль при консультуванні міністрів внутрішніх справ, управлінні та оцінці результатів діяльності поліції, а також в оцінці політики держави.

Така прозорість та відкритість сучасних державних адміністрацій та поліції полягає в тому, що вони мають діяти публічно, під громадським контролем. Як правило, аудиторські звіти є відкритими, вони доступні для населення через вебсайти аудиторських агентств. Аудиторські звіти включають базові оцінки поліцейських органів кожної місцевості, вартість поліцейських послуг, розміри посадових окладів, відповідність поліцейських звітів реальній ситуації з виділенням бюджетних коштів тощо.

У Великій Британії аудиторські звіти практикуються з 2000 р., причому саме їхня система управління аудиту та контролю над поліцією не має собі рівних серед поліцейських служб у світі, можливо, крім Австралії [4].

Загалом у США та країнах Європейського Союзу практично відсутні галузі державного управління, які не підлягають громадському контролю. Наприклад, контроль за сферою публічних фінансів є обов'язковим. Поряд з цим діє принцип презумпції сумнівності сумнівів представників громадянського суспільства, які здійснюють контроль за органами публічної влади, щодо задовільного характеру їх функціонування. Наприклад, у Європейському Союзі та Великій Британії за наявності сумнівів щодо задовільного характеру діяльності посадових осіб органів публічної влади можуть ініціювати процедуру відкликання даних виборних осіб або чиновників до чергової процедури виборів [1].

Одну з найпоширеніших форм соціального контролю становлять громадські слухання, батьківщиною яких є США – там на початку ХХ ст. влада зобов'язала муніципалітети проводити такі слухання. Метою подібних слухань за кордоном є збір думок громадян щодо проєктів, які передбачаються до реалізації на території муніципалітету. Для муніципальної ради важливо прийняти управлінське рішення, яке викликає підтримку громадян і задовольняє інтереси більшості. Безперечною перевагою реалізації подібної практики є те, що закордонне законодавство містить низку важливих пунктів, які роблять публічні слухання більш відкритим і прозорим, а відповідно, і ефективним механізмом участі громадян у управлінні справами муніципалітету. Деякі з цих положень передбачають, наприклад, ведення аудіо- або відеозапису слухань та їх розміщення у відкритому доступі.

Деякі шефи поліції (у Нью-Йорку, Вашингтоні) та шерифи обираються на посаду всенародним голосуванням.

Ще одна форма соціального контролю громадської влади – громадська ініціатива – міцно посіла своє місце у зарубіжних країнах. Так, згідно із законодавством низки держав, серед яких США, Німеччина, Іспанія, Італія, Швейцарія, Словенія, Литва, Латвія, Польща, громадська правотворча ініціатива передбачає наявність обов'язкового для розгляду парламентом проєкту, підписаного певною кількістю громадян [3, с. 187].

Окремо необхідно сказати про роботу суспільно-наглядних комісій. Зокрема, у Великій Британії діє Рада візитерів, у Франції ведуть роботу відвідувачі в'язниць. Повноваження цих інститутів мають реальний характер, який дозволяє здійснювати інформування суспільства про стан справ з дотриманням, охороною та захистом прав, свобод та інтересів громадян, а також запобігати та припиняти їх порушення з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб.

Для законодавства деяких країн СНД характерним є закріплення діяльності суб'єктів громадського контролю нормативними правовими актами міністерств та відомств. Так, у Грузії створено Незалежну раду громадського контролю пенітенціарної системи при Мін'юсті республіки. Мета цієї ради – забезпечення законності утримання ув'язнених. Серед повноважень – допомога адміністрації пенітенціарних установ у розподілі, підготовці, зайнятості, харчуванні, медичному обслуговуванні засуджених, а також нагляд за цими установами. На основі указу Мін'юсту Республіки Вірменія функціонує такий інститут, як Група громадських спостерігачів у пенітенціарній системі при Мін'юсті Республіки Вірменія [6].

Досвід Польщі є достатньо показовим для України з декількох причин: відносно невелика відмінність від України за площею та чисельністю населення, спільний історичний досвід розбудови демократії в умовах демонтажу авторитарного політичного режиму, подібна форма державного устрою [3].

Згідно з польським законодавством велику участь у забезпеченні безпеці та правопорядку беруть органи місцевого самоврядування. Відповідно до ст. 10 Закону Республіки Польща про поліцію щорічне звітування територіальних органів поліції перед відповідними органами місцевого самоврядування з питань своєї діяльності, стану громадської безпеки та порядку є важливим механізмом, що забезпечує взаємодію між поліцією та органами місцевого самоврядування [1].

У досвіді Франції також є важливі аспекти, які мають бути враховані під час розвитку

діяльності органів місцевого самоврядування в галузі контролю за діяльністю підрозділів поліції. Особливістю побудови державної влади Франції є комуні, тобто територіальні колективи, які мають свої окремі органи влади. На відміну від наведених вище держав, система поліції Франції відрізняється високим рівнем централізації, що відбивається й на системі її оцінки.

Діяльність поліції, як і багатьох інших органів державної влади, оцінюється передусім для визначення ступеня виконання завдань.

На наш погляд, Україна може запозичити раціональні ідеї щодо використання закордонного досвіду громадського контролю за органами влади. Так, слід ширше застосовувати добровільну допомогу громадян та громадських організацій. Потрібно подумати про впровадження у практику громадського контролю програми цивільного нагляду за поліцією. Це може бути добровільне об'єднання або комітет громадян, до завдань якого входить аудит органів поліції, розгляд скарг на їхню діяльність. Члени цього об'єднання мають бути наділені правом самостійного розслідування фактів порушення законності з боку поліції, що дозволить забезпечити більшу відкритість органів влади, сприятиме здійсненню більш ефективного громадського контролю. Цьому сприятиме і розміщення результатів проведених перевірок та звітів щодо них для ознайомлення у вільному доступі.

1. Ніронка Ю. М. Міжнародний досвід у сфері громадського контролю. *Наукові записки. Серія : Право*. 2022. № 12. С. 95–99.

2. Бугайчук К. Л., Святокум І. О., Чумак В. В. Закордонний досвід оцінки ефективності поліцейської діяльності та перспективи його використання в Україні : наук.-метод. рекомендації. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2016. 52 с.

3. Бугайчук К. Л., Гузь В. А., Святокум І. О., Чумак В. В. Зарубіжний досвід організації взаємодії поліції з органами місцевого самоврядування в контексті децентралізації державної влади : наук.-метод. рекомендації. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2015. 44 с.

4. Гришанова О. С., Буга Г. С. Зарубіжний досвід здійснення громадського контролю за діяльністю підрозділів поліції. *Актуальні питання адміністративного права та процесу : матеріали Всеукр. наук. конф. молодих вчених* (м. Маріуполь, 03 груд. 2021 р.). Маріуполь, 2021. 297 с.

5. Гриценко В. Г. Інститут громадського контролю за діяльністю Національної поліції України. *Наукові записки. Серія : Право*. 2021. № 11. С. 55–59.

6. Євтушок В. А., Цебинога В. Ю. Принципи діяльності поліції: зарубіжний досвід і перспективи впровадження в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2019. № 1. С. 173–179.

Олександр ЛІКАРЕНКО

аспірант кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)
<https://orcid.org/0009-0001-0273-2040>

**ДО ПИТАННЯ ПРИВЕДЕННЯ НОРМ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
У ВІДПОВІДНІСТЬ ДО ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ РАДИ ЄВРОПИ
ПРО ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ СТОСОВНО ЖІНОК І ДОМАШНЬОМУ
НАСИЛЬСТВУ ТА БОРОТЬБУ ІЗ ЦИМИ ЯВИЩАМИ: ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Обравши курс на євроінтеграцію, Україна зобов'язала себе гармонізувати національне законодавство до стандартів та норм європейського. Так, сукупність законодавства, яке регулює права і обов'язки держав-членів ЄС, діяльність Європейського Союзу в різних сферах, зокрема правовій, соціальної політики, охорони навколишнього середовища тощо, називають *acquis* ЄС.

Гармонізація законодавства з *acquis* ЄС є складним і тривалим процесом. Водночас її необхідність передбачена для України положеннями Угоди України про асоціацію з Європейським Союзом, підписаної ще в 2014 р. [1].

Відповідно, одним із важливих завдань стало питання про приведення норм